

Старшая школа будзе шматварыянтнай

"Варыятыўнае навучанне на старшай ступені 12-гадовай школы" - пад такой назвай працавала адна з секцый на другім з'ездзе настаўнікаў.

У ёй прыняло ўдзел каля 300 дэлегатаў. Можна лічыць, што яна адозвалася ад усіх астатніх секцый і па колькасці прысутных, і па важнасці тэмы, і па гарацкіх выступленнях яе ўдзельнік. Вядучымі секцыі былі - А.Е.Лісейчыкаў, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Нацыянальнага інстытута адукацыі, і М.С.Фаськоў,начальнік галоўнага ўпраўлення агульнай сярэдняй адукацыі Міністэрства адукацыі.

На пачатку работы секцыі Алег Еўдакімавіч Лісейчыкаў запрасіў яе ўдзельніц падымаць назапашаны вопыт, расказаць аб рабоце па перадавых тэхналогіях, а таксама абмеркаваць узнікшую праблему і шляхі іх вырашэння. Ён таксама зазначыў, што іх выступленні будуць улічаны пры ўдакладненні і карэктывацы асноўных палажэнняў развіцця сістэмы варыятыўнай адукацыі на старшай ступені 12-гадовай школы, якія распрацаваны Міністэрствам адукацыі і Нацыянальным інстытутам адукацыі. Удзельнікам секцыі было таксама прапанавана адказаць на пытанні анкетны па гэтай тэме.

Якая яна будзе, апошняя ступень 12-гадовай школы? У сваім дакладзе А.Е.Лісейчыкаў даволі ярка і з надзеяй на добрыя вынікі акрэсліў яе эміст. Вучань зможа выбіраць, дзе яму атрымліваць навучанне ў 10 - 11 класах школы (ліцейскі клас), прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, тэхнікумаў і каледжаў ці вярхоўна адукацыйных устаноў. Вучань сам вызначыць сабе кірунак і профіль навучання, а таксама ўзровень вывучэння вучэбных курсаў і прадметаў. Мэтай рэформы якраз і з'яўляецца задавальненне адукацыйных патрэб асобы з улікам яе індывідуальных асаблівасцей і магчымасцей.

Алег Еўдакімавіч зазначыў тры дыскусійныя пытанні, якія трэба абмеркаваць на секцыі. Яны тычыцца шматпланавасці варыятыўнай адукацыі: 1) іх можна прадставіць у трох аспектах: 1) навуковы і нарматыўна-метадзічны; 2) арганізацыйна-педагагічны; 3) кіраўнічы і кадравы.

У структуры зместу агульнай адукацыі і базісным вучэбным плане вызначаюцца чатыры напрамкі профільнай дыферэнцыяцыі (дзе таксама магчымы розныя профілі навучання) - агульнаадукацыйны, гуманітарны (укліочаючы эстэтычны), прыроднаадукацыйна-матэматычны, тэхналагічны.

Для навучання на трэцім ступені школы ўстаўляюцца агульны вучэбны план з адзіным пералікам вучэбных курсаў і прадметаў для абавязковага навучання на базавым узроўні. На гэтым узроўні вучэбныя курсы і прадметы могуць быць засвоены вучнем на розных ступенях якасці (па 5 і 10-балльнай шкале).

Па асобных агульнаадукацыйных вучэбных курсах і прадметах, якія пасля не будуць вывучацца з-за спецыфікі будучай прафесіі, у структуры вучэбнага плана профільных ліцейскіх класаў прадугледжваюцца пампжашчэнне вучэбнай нагрукі на 10 - 15 працэнтаў у адносінах да базавога ўзроўню і вучэння ў традыцыйных адукацыйных класах. Іншымі словамі, ўзводзіцца агульнакультурны ўзровень іх вучэння. Але вучэбны матэрыял будзе структурывавацца такім чынам, каб вучань пры змяненні сваіх арыентацый у 10 ліцейскім класе мог без цяжкасцей перайсці на іншы профіль і асабліва гэта тычыцца агульнаадукацыйнага напрамку.

Абавязковая вучэбная нагрукі

для агульнаадукацыйных ліцейскіх класаў будзе складацца 29 гадзін на тыдзень, а для гуманітарнага, прыроднаадукацыйна-матэматычнага, тэхналагічнага - 26 гадзін.

У апошні час у школах "ўшам-ляліся" вучэбныя курсы і прадметы прыроднаадукацыйна-матэматычнага цыкла. На думку А.Е.Лісейчыкава, гэта адбылося па прычыне спрощанага разумення гуманітарызаванай як колькасця павелічэння аб'ёму гуманітарных ведаў. Для Беларусі, як краіны з развітой вытворчасцю, прыроднаадукацыйна-матэматычнае навучанне - гэта фундамент для падрыхтоўкі кадраў для нашай вытворчасці. Таму ў 12-гадовай школе ўжо на базавым узроўні на вучэнне гэтых прадметаў колькасць гадзін павялічыцца.

Максімальна дапушчальна нагрукі будзе складацца 34 гадзіны на тыдзень (замест 41 на сёння), кожны школьнік зможа выбіраць за лік гадзін школьнага кампанента дысцыпліны, якой яго цікавіць, без перагрукі.

Прадугледжана павелічэнне аб'ёму гадзін ад 50 працэнтаў да 100 для павышанага і паглыбленага вучэння прадметаў. Гэта - час для адпрацоўкі ўменняў і навыкаў, выкаранення практыкаванняў і практычных заданняў, для творчасці і даследаванняў.

Адукацыйны ўзровень вучэння прадметаў будзе фіксаваць верхнюю мяжу абавязковай агульнаадукацыйнай дыферэнцыяцыі і з'яўляцца адзінай падставай для прад'яўлення патрабаванняў да аб'ектаў адукацыі большасці ВНУ (у адваротным выпадку ВНУ павінны паяпрадзіць грамадскага заагара).

Паглыблены ўзровень вучэння прадметаў гэта асобная мадэль, яна прадугледжвае працу з талентамі (адарванымі) моладдзю. Гэты ўзровень выходзіць за межы мэт агульнай сярэдняй адукацыі. Ён прадугледжвае спецыфіку ў праектаванні і рэалізацыі ўсіх кампанентаў працэсу навучання, а таксама сістэму адбору дзяцей у такія класы і маніторынг развіцця індывідуальнасці школьніка.

Адукацыйныя стандарты будучы рознаўзроўнявыя: стандарты для базавога, павышанага і паглыбленага ўзроўняў. Зараз ідзе іх распрацоўка.

У 2002 годзе плануецца выданне поўнага пакета нарматыўных дакументаў для масавага абмеркавання і карэкціроўкі па нормах і патрабаваннях да структуры, зместу адукацыі, аб'ёму вучэбнай нагрукі і ўзроўню падрыхтоўкі вучняў па ступенях навучання з улікам чатырох напрамкаў профільнай дыферэнцыяцыі.

Адзін з самых галоўных кірункаў абнаўлення зместу адукацыі і спецыфікі ліцейскай адукацыі - гэта праектаванне інтэграваных курсаў. Стварэнне інтэграваных курсаў па матэматыцы для гуманітарнага, па фізіцы і гісторыі - для тэхналагічных класаў і г.д.

На трэцім ступені школы асобныя вучні могуць вучыцца ў паскораным рэжыме, у форме экстрэна, па індывідуальных планах і г.д.

У сельскіх і малакамплектных школах профільная дыферэнцыяцыя і паглыбленае вучэнне прадметаў можа рэалізоўвацца праз профільныя класы, групы, індывідуальнае навучанне, а таксама праз вочна-заочную форму. Вопыт у гэтым сэнсе ўжо ёсць.

Старшакласнікам будзе прадасцелена магчымасць у школе (а не толькі ў ВВК) злучыць спецыяльнасць, асабліва ў сферы інфармацыйных тэхналогій, малага бізнесу, турызму і мастацтва, што будзе гарантаваць ім своеасаблівае сацыяльнае абароненасць.

Будучы настаўнік у ВНУ стануць мэтазнакіравана рыхтаваць да арганізацыйна-педагагічнай дзейнасці ва ўмовах варыятыўнага, рознаўзроўнявага навучання ў гарадской і сельскай школе.

Настаўнікі будучы забяспечаны неабходнай навукова-метадычнай і іншай літаратурай.

Даклад А.Е.Лісейчыкава актывізаваў удзельніц секцыі. Многія выступленні нарадзіліся адвольна, настаўнікі стараліся выказацца, выраістаць магчымасць - агучыць на тых, якія неаднаразова ўдзельнічалі ў такіх скароткіх выступленнях.

Падручнікі. У сучасным свеім выглядзе і выкананні яны не задавальняюць ні вучняў, ні настаўнікаў. Дэпутаты абнавілі складальніцкую падручнікаў у акадэмічнасці, залішніх тэаэратызаваннях. Выказваліся патрабаванні, каб у рэфармаванай школе падручнік быў можа розных, добрых і прыходзіў.

У падрыхтоўцы будучых настаўнікаў ёсць свае недахопы. Малады спецыялісты прыходзяць на работу ў школу з акадэмічнасцю, якая арганізавана сваю працу, ім не хапае ведаў і па новых тэхналогіях.

З новых тэхналогій - свае цяжкасці. Часта настаўнік працуе па іх інтуітыўна, усплуну. Няма навукова-метадычнай дапамогі. Таму невадамы, які гэта захавленне новых тэхналогій пасля адлучэння да здароўя настаўнікаў.

Рэформа павінна ліквідаваць перагрукі. Але многія настаўнікі лічаць свой прадмет найгалоўнейшым у развіцці дзіцяці, таму выступаюць за павелічэнне на яго колькасці гадзін уроку. Ім цяжка паступіцца гэтай сваёй думкай. Інтэграцыя прадметаў рыхтавае нашых вучняў ад перагрукі.

Настаўнікі ўжо спрабуюць праводзіць такія ўрокі, якія захаваліся вучняў і вельмі падабаюцца ім.

Удзельнічалі пытанне і пра экзамены. Сучасная сістэма выпускных экзамэнаў даўно ўжо сыхае жыццём. На іх настаўнікі нібыта правярае сваю работу. А больш кепскае бацькі дабываюць "вызваленне" ад выпускных экзамэнаў для сваіх дзяцей, аберагаючы тым самым іх ад нероўных напружанняў перад уступнымі экзамэнамі ў ВНУ. Прагучала прапанова пакінуць толькі тры экзамены па выбары для нашых выпускнікоў школы.

Права выступіць на секцыі было прадасцелена кожнаму, хто хацеў выступіць. Астатнія маглі выказацца праз анкету. Дарэчы, яна складалася з такім намерам, каб ахапіць важныя аспекты варыятыўнага навучання на старшай ступені 12-гадовай школы. Сярод удзельніц секцыі знайшліся педагогі, якія выказалі жаданне падзяліцца вопытам і аказаць садзейнічанне Міністэрству адукацыі, вучном у вырашэнні праблем варыятыўнага навучання вучняў. І гэта ўсёшэла.

Святлана КІРСАНАВА.

У абмеркаванні дакладу на вызначаную тэму прымаў ўдзел дзеяч катэгорыі педагогаў - "актыўныя" удзельнікі эксперыментальных пляцовак, што працуюць у рамках пераходу да дванаццацігадовага школьнага навучання, і "пасіўныя", якія яшчэ знаходзяцца ў пераходным стане. Работа секцыі ўмоўна была падзелена на дзве часткі: інфармацыйную і дыскусійную, але, па сутнасці, прайшла ў рэальным інфармацыйным. У зале прысутнічалі прадстаўнікі 19 школ рэспублікі, што працуюць у рэжыме эксперыменту. Амаль усе яны мелі магчымасць падзяліцца сваімі ўражаннямі ад новаўвядзенняў.

Як зазначыў у сваім уступным слове Г.М.Пятроўскі - рэформа школы прадугледжвае вырашэнне трох кардынальных пытанняў. Гэта змяненне структуры школы, што азначае пераход на дванаццацігадовую адукацыю па схеме 4+6+2; увар'ядненне ў школу новага зместу адукацыі, асноўныя ідэі якая можа было б вызначыць на пачатковай і сярэдняй ступені навукова-тэхнічна-даспартыўна і практычна-навіраваўнасці; укараненне ў практыку дзейнасці школы высокаэфектыўных адукацыйных тэхналогій.

Генадзь Мікалаевіч падаваў і некаторыя вынікі школьнага рэфармавання. Перад першым вынікам назваў быў пачаткі пераходу да новай структуры школы ў не пачатковым зьвяне. Адукацыя дзяцей пачалася з шасці гадоў у падрыхтоўчым класе, і ўжо ў будучым навукальным годзе яны прыйдуць у базавую школу, якая рэфармуецца. Па-другое, грунтоўны перапрацоўцы падрыхтоўкі вучэбных і праграмы па прадметах. Ён даваў нагрукі вучняў пятых класаў зменшаныя на 2 - 3 гадзіны, у шостых і сямых - на чатыры, што дазваляе школам перавесці гэтыя класы ў рэжым павышэння. Па-трэцяе, падрыхтаваны, выдадзены і ўключаны ў эксперыментальную праверку каля 400 найменшых вучэбна-метадычных комплексаў па прадметах 5 і 6 гадоў навучання ў рэфармаванай школе (4 - 7 класы па новай нумарацыі).

Большасць выступленняў педагогаў-эксперыментаў будзе прысвечана праблемам вучэбна-метадычных комплексаў. Настаўніцкі гісторыі Краснасельскай сярэдняй школы Ваўкавыскага раёна Аляксандра Міхайлаўна Куратніцава вельмі дакладна выказаў усе плюсы і мінусы падручнікаў, навукальных дапаможнікаў па гісторыі. "Вельмі добра, - сказала яна, - што ў нас уручце з'явіліся свае нацыянальныя падручнікі, якія вызначаюцца навукаваццю і даступнасцю, на ўзроўні асветы, на пытанніх ралігіі і культуры, элементарна дакументацыйна". Паказала іла ў бок ілюстрацый падручнікаў, магчымасці працаваць з імі ў класах з любой падрыхтоўкай. Да таго ж распрацаваны карты, атласы, хрэстаматыі, шчыткі па гісторыі, метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў. Безумоўна, усе гэта дае палегку нашым педагогам, дапамагае працаваць, але вучэбна-метадычны комплекс знаходзіцца ў стане апрабачы. А апрабачы - працэс не проты, ён увесь час патрабуе напружанай працы, удасканалення. Аўтары перанасцілі свае падручнікі тэрмінамі, якім аб'ёмам фактаў. Гэта пацвердзіла яшчэ адна выступіла секцыя - Людміла Сідаўчына Садоўская, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Луцкоўскай сярэдняй школы Шаркаўчынскага раёна. Праблема неадпаведнасці гадзін і

аб'ёму інфармацыі існуе і ў беларускай літаратуры, які потым адназначалася, і ў рускай мове.

Настаўнікі, якія працуюць у эксперыментальных класах па новых тэхналогіях - па-своёму наватары, бо змянілі ў змесце адукацыі напрамку залезаць ад аб'ёму іх ведаў, ад іх уменняў, навыкаў, творчага падыходу. Становіцца з'яўляецца той факт, што педагогі, якія працуюць у эксперыментальным рэжыме, непазрэдна прымаюць ўдзел у навуковай працы, уносячы свае карэктыўны ў змест падручнікаў. Настаўнік - гэта ў першую чаргу практык, таму яго цеснае ўзаемадзеянне з навукоўцамі дазваляе зрабіць падручнікі больш даступнымі для вучняў - значныя, і больш карыснымі. Але, як зазначыла дырэктар ся-

І зноў пра наболеласе

Тэма адной з секцый, што працавала падчас II з'езда настаўнікаў нашай краіны, прысвечана пытанню сістэмы забеспячэння адукацыйнага працэсу ў базавай (асноўнай) 10-гадовай школе. А пачаць базавую (10-гадовую) адукацыю знаходзіцца яшчэ ў праекце школьнага рэфармавання, то кіраўніцкі секцыі - Б.А.Ганюшкі (намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення агульнай сярэдняй адукацыі) і Г.М.Пятроўскі (намеснік дырэктара Нацыянальнага інстытута адукацыі) - пашырылі праблемнае поле да ўсіх аспектаў школьнай рэформы.

рэзній школы № 196 Мінска Зоя Герардзія Шыко, навуковае кіраванне настаўнікамі павінна быць больш эфектыўным, каб іх праца ялася не паралельна, а ў пастаянным кантакце. Хай сабе і ў праблемным, спрэчным. Усім жа вядома: ісціна нараджаецца ў спрэчцы.

Школьная рэформа ідзе наперад, закраючы ўсе большую колькасць школах. Акрамя праблем ёсць і станоўчыя моманты, якія таксама адзначаліся ў рабоце секцыі. Галоўны - пераход эксперыментальных класаў на павышэнне, што значна змяняе нагрукі вучняў. Падчас секцыі прапарэдавалі, адваранне, у тым жа выніку: пераважна большасць прысутных агульнай праблемай школы лічыць перагрукі зместу адукацыі. Рэформа вырашае гэтую праблему не толькі ўвар'ядненнем павышэння, але і выкарыстаннем інвацыі, якія дазваляюць істотна павысіць якасць адукацыі пры меншых фізічных затратах.

Чуліся добрыя водгукі і аб дасягнутым дзяцей ведаў. Таша Францаўна Піманенка, намеснік дырэктара па вучэбна-выхавальнай рабоце сярэдняй школы № 29 Гомеля, прапанавала як мага хутчэй перавесці ўсе класы на адзіную дзесяцібаўную ацэнку ведаў. З аднаго боку, такая сістэма прагрэсуйная, але з другога - педагогі не заўсёды згодны з крытэрыямі вываўлення адзнак. Напрыклад, адзнака 3 - 10 ставіцца за творчы адказ. А ці ёсць хоць нейкія патрабаванні да такога адказу? Вучань, атрымаўшы 7 - 8 балаў за поўны і беспамылковы адказ, не атрымлівае маральнага задавальнення. Гэту праблему ўзяла настаўніца матэматыкі сярэдняй школы № 24 Гродна Ларыса Мікалаўна Себуркова.

Скончылася праца секцыі, на якой былі акрэслены шматлікія праблемы. На жал, абмеркавання не адбылося, на пачатку запланавана дыскусія ператварылася ў справядзачу. Тым не менш наблелася прагучала і будзе спадзявацца, яно дойдзе да адраса-таў.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Годны пачатак жыцця - з дапамогай дастойных прафесіяналаў

Наш час характарызуецца змяненнем поглядаў на пачатак чалавечага жыцця. Ва ўсіх развітых краінах свету зараз прыярытэтная ўвага надаецца перыяду дзяцінства ад 0 да 10 гадоў. Дэвіз "Годны пачатак жыцця ад 0 да 10", якім кіруюцца сёння ўрады заходніх краін, стаў магчымым дзякуючы навукоўцам, якім удалося пераканаць грамадскасць, што менавіта ў гэтым узросце трэба ўкладваць у дзіця па максімуму.

Менавіта ў гэтым узросце фарміруюцца асновы фізічнага, псіхічнага і духоўна-маральнага развіцця асобы, якія аказваюць істотны ўплыў на далейшае жыццё кожнага дзіцяці і грамадства ў цэлым. Тое, што атрымае дзіця ад дарослых у гэты перыяд, стане падмуркам, на якім збудзецца ўсё яго далейшае жыццё. Гэтая новая парадыгма, а таксама пытанні пераамяніц сямейнага выхавання, дашкольнай і пачатковай адукацыі былі ў цэнтры ўвагі дэлегатаў II з'езда настаўнікаў Беларусі, якіх удзельнічалі ў рабоце секцыі "Сямейнае выхаванне, дашкольная і пачатковая адукацыя".

Па колькасці дзяцей, якіх у нас наведваюць дашкольныя ўстановы (70 працэнтаў), мы набліжаемся да стандарту заходніх дзяржаў. Асабліва неабходна, каб у дзіцяці сад хадылі п'яцігадовыя, бо менавіта там яны змогуць атрымаць найлепшую падрыхтоўку да школы. У нашай краіне атрымліваюць дашкольнае адукацыю 86,7 працэнта п'яцігадовых (у горадзе - 92 працэнта, на вёсцы - 53 працэнта); мяркуецца, што правядзенне аперацый "Аўтобус" дазволіць і сельскім дзецям выкарыстаць сваё права наведваць дашкольную ўстанову.

З 1993 года нашы дашкольныя ўстановы атрымалі магчымасць працаваць у трох кірунках: з пастаянным кантынгентам дзяцей; працаваць па гнуткім рэжыме; аказваць прафесійную дапамогу сям'і ў хатніх умовах. А гэта значыць, што сёння дзіцячыя сады могуць ствараць групы выхавальнага дня (на суботу-надзельню), фарміраваць падрыхтоўчыя групы на п'яцігадовым узроўні, ствараць сямейныя дзіцячыя сады (напрыклад, на вёсцы, дзе дзяцей няма), аказваць дадатковыя адукацыйныя паслугі ў краінах ідзе развіцця новых форм дашкольнай і пачатковай адукацыі. Асноўная праблема, з якой сутыкаюцца пры гэтым дзіцячыя сады, - зачыраванне расісцан на п'яцігадовым узроўні. Рэкамендацыі аб прадстаўленні новых форм паслуг у дашкольнай і пачатковай адукацыі ў бліжэйшы час павінны паступіць ад Нацыянальнага інстытута адукацыі.

Нельга гаварыць аб якасці дашкольнай і пачатковай адукацыі і аб іх пераамяніц, абыходзіць увагай сям'ю. Менавіта яна павінна быць зацкавалена ў правільным развіцці здольнасцей дзіцяці з дапамогай прафесіяналаў. Таму Міністэрства адукацыі арыентавана на стварэнне падрыхтоўчых груп для вучэбна-выхавальнай устаноў, а таксама характарызуецца ўключэннем бацькоў (пад кіраўніцтвам прафесіяналаў) у выхавальна-адукацыйны працэс, з мэтай стварэння ўмоў для забеспячэння адзінай лічбы фізічнага і псіхічнага развіцця дзіцяці з улікам яго індывідуальных і ўзроставаў асаблівасцей.

Наша рэспубліка таксама робіць стаўку на развіццё інтэграваных вучэбна-выхавальных устаноў (дзіцячы сад - школа; Цэнтр развіцця дзіцяці; гульнявыя цэнтры, сезонныя пляцоўкі і інш.). Міністэрства адукацыі плануе выйсці з п'яцігадовай і п'яцігадовай выхавальнай устаноў на практ. па падрыхтоўцы спецыялістаў для такіх устаноў.

Асноўным сродкам забеспячэння пераамяніц у адукацыі з'яўляюцца новыя педагагічныя тэхналогіі бесперапыннай дашкольна-школьнай адукацыі. Зараз у рэспубліцы ідзе эксперымент па ўкараненні ў практыку праграмы "Школа-2100", якая прадугледжвае плуўны пераход дзяцей ад дзіцячага сада да школы. Гэты ж момант закладзены ў базавай дзяржаўнай праграме "Талеска", якую сёння ўпершыню паспрабавалі састаўляць з праграмаў пачатковай школы.

Гаварылася на секцыі і аб падрыхтоўцы будучых педагогаў, якія выклікае шмат нараканняў з-за некаардынаванасці вучэбных планаў і праграм, па якіх рыхтуюць выхавальнікаў дзіцячых садоў і настаўнікаў пачатковых класаў, а таксама ўпершыню некаардынаванасці вучэбных праграм у сістэме "педкаледж-ВНУ". Галоўная ж выснова, з якой пагадзіліся ўсе ўдзельнікі секцыі - гэта тое, што, каб забяспечыць годны пачатак жыцця і максімальнае развіццё фізічнага і псіхічнага патэнцыялу нашых дзяцей, трэба забяспечыць годны старт педагогам дашкольнай і пачатковай адукацыі. Бо толькі годны прафесіяналізм змогуць вырасіць годнае пакаленне.

Святлана СУБОЦІНА.

Прэрыятэт - выхаванню

"Змест і тэхналогія выхавання ў сучаснай школе" - такую назву мела секцыя, работай якой кіраваў начальнік галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхавальнай работы Міністэрства адукацыі Г.М.Пятроўскі. У абмеркаванні вострых і актуальных праблем выхавання дзяцей і падлеткаў школе, пазашкольных устаноў, соцыуме, сям'і прыняло ўдзел больш як 200 дэлегатаў і запрошаных на з'езд спецыялістаў сістэмы адукацыі, сярод іх: кіраўнікі абласных і раённых ўпраўленняў адукацыі, іх намеснікі па выхавальнай рабоце, метадысты і інспектары, навукоўцы, педагогі-выхавальнікі, сацыяльныя педагогі, псіхологі, спецыялісты пазашкольных устаноў, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый і інш.

Выхаванне дзяцей і моладзі ў сучасным грамадстве адбываецца ва ўмовах эканамічных і палітычных пераўтварэнняў, рэфармавання ўсёй сістэмы адукацыі. Гэта патрабуе істотна новых, сучасных часу падыходу. Педагагічная навука актыўна вядзе пошук новых тэхналогій і шляхоў іх практычнага выкарыстання ў школе. Сучасна павышаныя выхавальныя працы выглядае больш складаным, чым традыцыйная практыка, класічны падыходы, прыёмы і прычыны савецкай школы.

Тэрмін "інвацыя" апошнім часам атрымаў папулярнасць. Так, напрыклад, толькі ў Віцебскай вобласці чыпер рэалізуецца 25 інвацыйных педтэхналогій. Але і справа не ў колькасці, а ў якасці.

У рэжыме "школы народнай педагогікі" ўжо сем гадоў працуе Празаронаўская сярэдняя школа Глыбоцкага раёна, укараняюцца тэхналогія "Школа выбару" ў Бабініцкай школе Аршанскага раёна, пашпхова дзейнічае інвацыя "Школа сярэдняй асветы" ў сярэдняй школе № 12 Наваполацка. Гэта - астраўкі перадавога выхавальнага вопыту, які радуюць і пераконаваюць у тым, што інвацыяныя дзейнасці прыносяць плён. Але варта прызначыць, што педагогі, якія непазрэдна вядуць інвацыяныя дзейнасці, часам не маюць дапаможнай падрыхтоўкі. Гэта тычыцца і тых, хто арганізуе эксперымент кіраўнікоў і метадыстаў. Восі і атрымліваецца, што, з аднаго боку, вопыт назапашваецца, а з другога - не ўсеадукаюцца на адпаведным узроўні вынікі ўкаранення інвацыі педагогамі. Кіраўнікам бывае складана аб'явіць і прадставіць гэтыя вынікі, часам не

ведаючы яны, што вызначыць які вынік, бо інвацыяныя выхавальныя працы не дыферэнцыруюцца ад іншых - адукацыйных, метадычных. Уся праблема - ў недастатковым развіцці навуковага мыслення педагогаў-практыкаў. Яны не валодаюць у неабходнай ступені прыёмы аналізу, структуравання, ацэнкі. Педагогі, якія дасягнулі высокіх вынікаў у практычнай рабоце з дзецьмі, не заўсёды могуць акрэсліць і вызначыць дакладныя формы і метады сваёй дзейнасці. Неабходны дакладныя крытэрыі прафесіянальнай гатоўнасці педагога-выхавальніка да інвацыянай працы. Існуе і праблема псіхалагічнай падрыхтоўкі, змянення "педагагічнага менталітэту", разбурэння пэўных стэрэатыпаў установаў. Паўстае пытанне дакладнага развіцця і ўдасканалення метадычнай службы ўсёй выхавальнай сістэмы. Варта ўрэшце арганізаваць інфармацыйны ц

Да 180-й гадавіны з дня нараджэння Сям'я і дзеці, або Дастаеўскі - позні бацька

Фёдар Міхайлавіч Дастаеўскі заўсёды марыў мець сям'ю, стаць бацькам. Але ягоныя мары па пэўных абставінах доўгі час не маглі рэалізавацца, заставаліся няспраўдзенымі да таго часу, пакуль ён не сустрэў па-сапраўднаму адданую яму жанчыну, якая пахалала яго назаўсёды і імкнулася зрабіць жыццё Фёдара Міхайлавіча ішчэлівым. Такім высакродным, шчырным, верным і сардэчным сябрам была Ганна Рыгораўна Сніткіна, якая стала жонкай Дастаеўскага ў 1867 годзе пасля смерці першай жонкі пісьменніка Марыі Дамітрыўны Ісавай.

Ф.М.Дастаеўскі быў познім бацькам. Яму ішоў сорак семі год, калі Ганна Рыгораўна (ёй быў 21 год) нарадзіла першае дзіця. Гэта адбылося, калі яны жылі за мяжой, у Жэневе. Фёдар Міхайлавіч вельмі хваляваўся, бегу за акушаркай, горава маліўся. Калі нарадзілася дачка, яго ішчэ было не было. Гэта была самая вялікая радасць у яго жыцці. Ягоная маць аддзёнілася — ён стаў бацькам. "Кі моёму большому счастью", — піша Ганна Рыгораўна, — Фёдор Михайлович оказался нежнейшим отцом: с первого дня всем своим бездельем, всей своей душой он полюбил Соню. Он не боялся быть смешным в своей трогательной привязанности. Он непременно присутствовал при купании девочки и помогал мне, сам завертывая в пикетовые одеяльца, носил и укуивая ее на руках, бросая свои занятия, спешил к ней, чуть только заслышит ее голос".

Але на Дастаеўскіх хутка аб'ярнулася вялікая гора. У маі 1868 год ад запалення лёгкіх у трохмесячным узросце Соня памерла. Фёдар Міхайлавіч перажываў гэтую смерць не менш цяжка, чым Ганна Рыгораўна. "Отчаяние Федора Михайловича было бурное, он рыдал и плакал, как женщина, стоя перед остывшим телом своей любимицы и покрывая ее бледное личико и ручки горячими поцелуями. Такого бурного отчаяния я никогда более не видела", — піша Ганна Рыгораўна. Смерць дачкі прывяла Дастаеўскага ў роспач. "Соня моя умерла, три дня тому назад похоронили", — перадае сваё гора Дастаеўскі ў лісце да А.Н.Майкава. Ганна

Рыгораўна, сама страшэнна перажываючы, супакойвае Дастаеўскага, але ён няўцешны. Майкава ён піша: "Если даже и будет другой ребенок, то не понимаю, как я буду любить его, где любви найдю, мне нужно Соню. Я понять не могу, что енет и что я ее никогда не увижу".

Пакінуўшы Жэневу, дзе страцілі дзіця, Дастаеўскі едуць у Дрэздэн. Амаль праз паўтара года пасля смерці Соні на свет з'явілася другая дачка — Люба (або Ліля, як звалі не ў сям'і). Яна нарадзілася ў Дрэздэне. Запэўніваючы А.Н.Майкава ў хроснае бацькі, Дастаеўскі піша: "Три дня тому (14 сентября) родился у меня дочка, Любова. Все обошлось превосходно, и ребенок большой, здоровый, и красивая".

Фёдар Міхайлавіч і Ганна Рыгораўна жыві дзюжна і ўмелі сям'я. Пасля аднаго аднаго. Ганна Рыгораўна добра разумела натуру свайго мужа, глыбока паважала яго творчае адоранае асобу, яго літаратурную геніяльнасць, яго незвычайную дабарню і разуменне блізкіх і людзей, што акружалі яго.

Дастаеўскі любіў слухаць сімфонію Бетховена, глядзеў у Дрэздэнскіх галерэй на Сісцэнава мадэлю Рафаэля. У гэтай жа галерэй яго прыцягнуў пейзаж французскага мастака Клода Ларона "Acis et Galathea". Ганна Рыгораўна, пастаянна знаходзячыся побач з мужам, разумела, што калі ён надоега затрымлівае перад якой-небудзь карцінай, яму не трэба перашкаджаць: значыць, яна яго хваліць і так ці інакш ацвярджае адноставленне ў яго творчасці. Дастаеўскі цаніў гэтую чужую

ласць і далікатнасць сваёй малодшай жонкі і вернага сябра. Дзякуючы Дастаеўскаму і Ганна Рыгораўна далучылася да высокай сферы мастацтва. І, безумоўна, еўрапейская культура пачыналася на яе эстэтычныя погляды. Дачка пісьменніка Любова Федараўна ўсталявала, што аханіўшыся з Ганнай Рыгораўнай, "он очень заболитесь обо мне моральным развитием. Он следил за ее чтением, водил ее по музеям, показывал ей хорошие картины, знаменитые скульптуры и читался, пробуя дить в ее юной душе любовь ко всему великому, чистому и благородному".

Дастаеўскі высока цаніў усю прымальную, дзейсную натуру Ганны Рыгораўны, яе яркую індывідуальнасць, прыродную адоранасць, веданне моў, любіць да падарожжаў і жаданне глядзець і вучыцца. А Ганна Рыгораўна за чатыры гады жыцця з ім была не толькі анёлам-ахоўнікам свайго мужа, але, чытаючы раманы "Злачынства і пакарэнне", "Ідыёт", "Дяблы", здолела ацаніць геніяльнасць Фёдара Міхайлавіча.

Ганна Рыгораўна ўсё жыццё лічыла свайго мужа мільям, прастым і наўным чалавекам, з якой трэба абыходзіцца як з дзіцем. А Дастаеўскі ў гэтым бачыў пражукненне сапраўднага каханна да сябе сваёй жонкі. З Германіі Дастаеўскі піша яе маці, Ганне Мікалаўне Сніткінай: "Аня меня любит, и я никогда в жизни еще не был так счастлив, как с нею. Она коротка, добра, умна, верит в меня, и до того любила меня, привязалась к себе любовью, что, кажется, я бы теперь без нее умер". Нават у самым змрочным дні, калі Фёдар Міхайлавіч вяртаўся, праіраўшыся на рулетцы, яна заўсёды старалася развяселі яго дрэнны настрой жартамі і смеякам, а ён, крануць тым, што яна і выгляду не падае, што ёй цяжка, прыносіў ёй на апошнюю два талеры кветкі або кулёны пражанае да чаю, і яна была ішчэлівай гэтым знакам уягі.

Схільнасць Дастаеўскага да рулеткі ўзнікла з-за беднасці. Ён піша: "... Мне прежде всего нужны были деньги для денег". Дастаеўскім авалодвала ідея выйграць "капітал", каб рэспіраваць з крэдытарамі, а галоўнае — спакойна працаваць, а не на тэрмін, пад пагрозай даўгавой турмы, не быць літаратурным падзеньчыкам. Дастаеўскі гаварыў, што яго залпа да гульні — гэта жаданне кінуць выклік лёсу. Ганна Рыгораўна не папракала мужа за прайгрыш. Яна бачыла, што пасля вялікага прайгрышу Фёдар Міхайлавіч з незвычайнай прагай прымаўся за творчую работу, з-пад пера якога выходзіла старонка за старонкай.

За майкой узаемная прывязанасць Фёдара Міхайлавіча і Ганны Рыгораўны ператварылася ў моцнае пачуццё, раскрываючы лепшыя рысы іх характэрнага. Дастаеўскі вельмі сумваў па Расіі. Яны марылі пра вяртанне на радзіму. Абодва разумелі, што жыць ім без Расіі нельга. 8 ліпеня 1871 года Дастаеўскі вяртаўся на Радзіму пасля чатырох гадоў неўладкаванага жыцця ў Еўропе. Праз восем дзён пасля прыезду ў Пецярбург у іх нарадзіўся сын Фёдар, які атрымаў імя ў гонар бацькі.

Дастаеўскі быў выключна класцівым і ўважлівым бацькам. Калі трохгадовае Люба зламала сабе руку і спатрабіла: "Я не могу сама перамацаваць руку", Фёдар Міхайлавіч пакадае свае заняткі і разам з жонкай і хворым дзіцем вяртацца са Старой Русы ў Пецярбург. Ён, стаячы за дзяржама аперашыяні, хвалюваўся і цяжка перажываў за вынік аперашы. Пасля вяртання ў Старую Русу Фёдар Міхайлавіч піша жонцы адзін ліст за другім, каб даведвацца пра стан дачкі і здароўе Ганны Рыгораўны, удаляючы ўсё свайго свайго сына, якому не было ішчэ і двух гадоў. У маляўнічым гарадку над Новагардам, дзе Дастаеўскі здымаў дачу, а ў 1876 годзе прыбылі ўласны

дом, дзецяма на карысць пайшлі мясцовыя мінеральныя крыніцы, Дастаеўскаму цудоўна працавала ў гэтым ішчым і спакойным мястэчку, а ў Пецярбурзе па-ранейшаму даводзілася здымаць малявання пакоі. У Старой Русе Дастаеўскі шмат працаваў часта ноччу. Але яго літаратурная дзейнасць не перашкаджала яму ўваходзіць у сямейна-побытавыя справы.

Аднойчы прафесар М.П.Вагнер, які жыў летам у Старой Русе, вельмі ўражаны, падаваў пра гэта Ганне Рыгораўне: "Як гэта яе муж, "ум и фантазия которого всегда заняты идеями высшего порядка", ходяще по улицам, шукающе некую карову? На што жонка пісьменніка адказвала: "Очевидно, вы не знаете, уважаемый Николай Петрович, Федор Михайлович не только талантливый писатель, но и нежнейший семьянин, для которого все происходит в доме имеет большое значение".

Лісты Дастаеўскага поўныя пытанняў пра дзяцей. Яму ўсё здаецца, што з ім можа нешта здарыцца, ён няк не можа збыць смерць першага дзіцяці. Ён просіць Ганну Рыгораўну быць заўсёды, як ён хацеў, напалатова: "Осторожно ходи с Любой по улицам. В Петербурге так толкуются, столько пьяных. Ради бога, не ходи смотреть на праздник 30 мая (святкавалася 2000-годдзе з дня нараджэння Пятра I). Ёй сломаюць опять ручку в толпе наверно. Все об этом думаю и об тысяче вещей и все тоскую". Ангелов мох целую, умоляю быць послушным. В доме не позволяй Феде около колес и лошадей бегать. Да и не потеряй их как-нибудь в толпе. Аня, молю тебя!

Калі Ганна Рыгораўна па жыхі-небудзь прычынах ад'язджае са Старой Русы, дзеці заўсёды ставаліся з бацькам. З іх калянае было ішчым ішчым тоскую. Ангелов мох целую, умоляю быць послушным. В доме не позволяй Феде около колес и лошадей бегать. Да и не потеряй их как-нибудь в толпе. Аня, молю тебя!

Дастаеўскі настолькі даяраў Ганне Рыгораўне, што ніводнага ахажна кроку ў сваім жыцці не рабіў без яе парадзі, што не звычайна ўражвала ўсіх, хто першы раз бачыў пісьменніка ў сямейнай абстаноўцы. Жыццё Ганны Рыгораўны было прысвечана любаму мужу і вернаму сябру Фёдору Міхайлавічу Дастаеўскаму, геніяльнаму мастаку, чалавеку глыбокага розуму і вялікага сэрца.

дасць і адкрываюць дзецяма свет цудоўнага. Не скупіўся ён і на падарункі дзецяма. Дзе б ён ні быў, прывозіў дзецяма і жонцы падарункі. Штодзённыя прагулікі Дастаеўскіх радка абыходзіліся без наведвання кандытарскіх і садавых крам, дзе бацька куляў прысмакі для дзяцей.

За 10 гадоў, з 1871 па 1881, у сям'і Дастаеўскіх пасля прыезду з Еўропы былі не толькі творчыя і выключна сямейныя радасці, спадзяванні на будучае, але і нямыла трывог, замсмуцнення і няшчасцяў. 16 мая 1878 года памірае ў трохгадовым узросце малодшы сын Алёша. Памірае раптоўна, ад прыступу эпілепсіі і, па словах доктара, пачатку агоніі. "...И какое же было мое отчаяние, — піша Ганна Рыгораўна, — когда вдруг дыхание младенца прекратилось и наступила смерть. Федор Михайлович поцеловал младенца, три раза перекрестил и навзрыд заплакал. Я тоже рыдала, горько плакала и наши дочки, так любившие нашего милего Лешу". Фёдара Міхайлавіча асабліва прыгнятала тое, што дзіця загінула ад эпілепсіі — хваробы, якую ён перадаў у спадчыну сыну.

Ганна Рыгораўна, баючыся за здароўе мужа, вырашае звярнуцца да маладога сябра Дастаеўскага, філосафа Уладзіміра Сяргеевіча Салаўева, які прывёў пісьменніка і сваёй асабістай абыякасцю, і сваёй лекцыям. Яна просіць яго ўгаварыць Фёдара Міхайлавіча паехаць разам з ім у Опішну пустыню — манастыр пад Калугай, да староца Амвросія, які славіўся тым, што ўмеў сусцешыць людзей у іх горы. Разлік Ганны Рыгораўны аказваўся правільным: пасля паездкі Дастаеўскі вярнуўся спакоеным і з незвычайным творчым натхненнем прыступіў да стварэння свайго апошняга рамана "Браты Карамазавы".

Дастаеўскі настолькі даяраў Ганне Рыгораўне, што ніводнага ахажна кроку ў сваім жыцці не рабіў без яе парадзі, што не звычайна ўражвала ўсіх, хто першы раз бачыў пісьменніка ў сямейнай абстаноўцы. Жыццё Ганны Рыгораўны было прысвечана любаму мужу і вернаму сябру Фёдору Міхайлавічу Дастаеўскаму, геніяльнаму мастаку, чалавеку глыбокага розуму і вялікага сэрца.

Тамара ТРАФИМОВИЧ.

Н.ЧАРНЫШ.

Телепраграма

ЧАЦВЕР, 15 ЛІСТАПАДА БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.10 Навіны.
9.15, 17.00 «Страсі». 10.15 Лёс чалавека. Марыя і Іосіф. 10.40 «Вясёлая над Віцебскам». Ансамбль народнага танца «Малодцы».
11.00, 21.45 «Чалавек мора». 12.15 Дзень добры, Беларусь! 13.00 «Ціні знікаюць апоўдні». Маст. фільм. 5-я серыя.
14.10 «Маленкія Эйнштэйны». 14.30 Гадзіна пафэсіянала. 15.15 «Дні, расказкі мне гісторыю». 15.25 «Усе на арбгу». 15.35 «Маленкія Эйнштэйны». 16.00 «Піць цуду». 16.20 «5 х 5». Інфармацыйна-за-

ПЯТНІЦА, 16 ЛІСТАПАДА БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.10 Навіны.
9.15 «Брыгады «Тыгра»». 10.10 Існасць. Духовная праграма. 10.35 Тэлегазіт. 11.00, 21.45 «Чалавек мора». 12.15 Дзень добры, Беларусь! 13.00 «Ціні знікаюць апоўдні». 6-я серыя.
14.10 «На скрывавааных Еўропы». 14.30 «Вясёлая над Віцебскам». 15.15 «Дні, расказкі мне гісторыю». 15.25 «Казкі бацькі Кастора-2». 15.35 «Маленкія Эйнштэйны». 16.00 «Піць цуду». 16.20 «5 х 5». Інфармацыйна-за-

СУБОТА, 17 ЛІСТАПАДА БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 15.00, 19.00 Навіны.
7.10 Існасць. Духовная праграма. 7.35 «Жанчына ў белым». 3-я серыя. 8.30 Беларускае дваццатка. 9.10 Экран індыйскага кіно. «Шалёныя сэрца». 1-я серыя.
10.40 «Свет жыцця». Дак. фільм. 11.25 Мультифільм. 12.20 Каралеўскае палыванне. 12.50 Сад мамы. Перадача для дзяцей. 13.15 «Дзеці ў класе». 13.35 «Атрапа па барацьбе з мафіяй». 2-я серыя.
15.15 «Пятае вымярэнне». 15.40 Сталіца. Інфармацыйна-аналітычная праграма. 16.05 Здароўе. Тэлеапошні. 16.35 «Гэта не пра міне», «Зялёны

НЯДЗЕЛЯ, 18 ЛІСТАПАДА БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00 Навіны.
7.10 «Жанчына ў белым». 4-я серыя. 8.05 «Агравеет». Інфармацыйна-аналітычная праграма. 8.30 «Арсенал». Праграма пра армію. 9.10 Экран індыйскага кіно. «Шалёныя сэрца». 2-я серыя.
10.40 Тэлеапошні. 11.10 «Усе нармальна, мам!» За-баўляльная праграма.

Установа «Навукова-метадычны цэнтр вучэбнай кнігі і сродкаў навучання» Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне супрацоўніку Адальфінне Альгердаўне Сахарыленка з выпадку напатакушага на вялікага гора — смерці сына.

баўляльная праграма для старшакласнікаў.
18.20 Зона Ікс.
18.30 «Кілер-2». Камедыйны да-тэктыў.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 Каралеўскае палыванне.

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00 Навіны.
8.15, 18.00 «Зямля каханая». 9.15 «Наступны» («Next»). 3-я серыя.
10.20 Смеханарама Яўгена Петрасяна.
10.50 Біяліяманія.
11.45 Ці ты ішчэ ішчэ.
14.35 КОАП.
15.00 «Вечны кліп». 16.00 Вялікае мышчэ.
17.00 Вачэрнія навіны.
17.10 Гумарыстычная праграма «Самі з вусамі».
19.00 «Слабае звязно».

баўляльная праграма для старшакласнікаў.
17.00 «Брыгады «Тыгра»». 18.20 Зона Ікс.
18.30 «Пятае вымярэнне». 18.55 Гістарычная драма паводле п'есы У. Караткевіча «Маці Ураган».
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 Беларускае дваццатка.
23.25 Навыны сэнса. Меладрама «Маркіза».

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00 Навіны.
8.15, 18.00 «Зямля каханая». 9.15 «Наступны» («Next»). 4-я серыя.
10.20 «Самі з вусамі». 10.50 Біяліяманія.
11.45 Ці ты ішчэ ішчэ.
14.35 «Арабскія пагонды». 16.00 Вялікае мышчэ.
17.00 Вачэрнія навіны.

змей», «Вось дык тыгр». Мультифільм. Заклочная серыя. 18.10 Лёс чалавека. Казмір і Адальфінна.
18.40 З дзялданых крыніц. 19.05 КВЗ. Паўнаформатны перадачы.
21.00 Панарама. 21.50 Спорт-кур'ер.
22.35 Псіхалагічны датэктыў «Час забавіць».
0.25 Відэама-нявядзям.

ГРТ
7.00, 9.00, 14.00 Навіны.
7.10 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыў. 7.25 Кліп джунгляў.
7.50 «Барацьба». 8.50 «Сімаўнаў». Усерасійскі конкурс прыпевак. 8.50 Біяліяманія. 9.10 Смеханарама Яўгена Петрасяна. 9.45 Смык.
19.45 «Атрапа па барацьбе з мафіяй». 2-я серыя.
15.15 «Пятае вымярэнне». 15.40 Сталіца. Інфармацыйна-аналітычная праграма. 16.05 Здароўе. Тэлеапошні. 16.35 «Гэта не пра міне», «Зялёны

20.00 Час.
20.35 «Наступны» («Next»). 4-я серыя (заклучная).
21.45 Чалавек і закон.
22.35 Навыны «Час».
23.00 Формула ўладзі. Прэзідэнт Кіпра.
23.30 «Начына змена» Дамітрыя Дзіброва.

РАСІЯ
4.50, 5.50, 6.50, 7.50 Весткі — Масква.
5.00, 6.00, 7.00, 8.00 Весткі.
5.15 «Селеста» заўсёды селеста». 5.45 Праваслаўны календар.
6.15 «Тэлепаўні». Праграма для дзяцей.
6.40 Сямейныя навіны.
7.15 Экспертыза РТР.
7.30 Навынальны даход.
7.35 Акрытыя мытня.
8.15, 18.00 «Маскоўскія вокны». 10.00 Весткі.
10.30 «Санта-Барбара».
11.30 Сам сабе рэжысёр.
12.30 «Што хоча жанчына». Ток-

НТБ
5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
5.15, 6.20 Крымінал.
5.35, 6.40, 7.40 «Афа».
5.55, 6.40, 13.45 Афіша.
5.40, 7.25 Нашы любімыя жыццёвыя.

шоу з Кларай Ноўікавай і Алёнай Яўлеўвай.
13.00 Весткі.
13.30 Прэм'ера. «Крылы каханне». 13.45 «Дзікі анёл».
14.25 «Дзікі анёл».
15.20 Прэм'ера. «Простыя ішчынны». 16.00 Весткі.
16.30 Планаэта КВЗ.
17.00 Прэс-клуб.
18.00 «Маскоўскія вокны». 19.00 Весткі.
19.35 Мясцовы час. Весткі — Масква.
19.55 Усе зоркі тэатра імя Вахтангава ў кабілінным капаніку.
22.15 «Шызэфарыя». Маст. фільм.

НТБ
5.00 Сёння раніцай.
6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
5.20, 7.15 У запас.
7.30, 12.40 «Афа».
5.40, 7.25 Нашы любімыя жыццёвыя.
5.45, 6.45, 7.45 Пціц хвіліна з Навынавым.
7.00 Тата, мама, я — спартыўная сям'я. 7.45 «Пілузнік».
11.15 «Пілузнік».
12.00 «Пілузнік».
13.30 Дзісны клуб: «Чорны плашч».
14.10 «Распелаванне». Маст. фільм. 15.35 «Браўна».
15.40 «Жыць трэба лёгка». Канцэрт Яфіма Шырыяна.
17.00 Вачэрнія навіны.
17.15 Прэс-клуб Яфіма Шырыяна. 17.50 «Хто хоча стаць мільянерам?».
18.50 Прэм'ера. «Апошні герой». 20.00 Час.
20.25 «Свет жыцця». «Сем дзён, сем нацэй». 22.35 Песня года. Восень. 0.10 Калекцыя першага канала. «Сусветы».

РАСІЯ
5.40 Дыялогі пра рыбалку.
6.05 Маст. фільм «Странныя свет».

ГРТ
7.00, 9.00, 14.00 Навіны.
7.10 Рушчы Расіі.
7.40 Дзісны клуб: «Русалачка». 8.05 Ранняя зорка.
8.50 Біяліяманія.
9.10 «Беставякая заметкі» з Дзім. Кірыевым. 9.30 Пакуль усе дома. 10.05 КВЗ-2001. «Жыццёныя супергульні». 12.20 «Браўна».
12.30 Гумарыстычная праграма «Самі з вусамі».
13.00 Разумны і разушны.
13.30 Дзісны клуб: «Чорны плашч».
14.10 Першай справай самалёт у камедыі «Ключы ад неба».
15.40 «Браўна».
15.50 Жывая прырода. «Прагулі з дыназаўрамі». «Драпежнікі».

шоу з Кларай Ноўікавай і Алёнай Яўлеўвай.
13.00 Весткі.
13.30 Прэм'ера. «Крылы каханне». 13.45 «Дзікі анёл».
14.25 «Дзікі анёл».
15.20 Прэм'ера. «Простыя ішчынны». 16.00 Весткі.
16.30 Планаэта КВЗ.
17.00 Прэс-клуб.
18.00 «Маскоўскія вокны». 19.00 Весткі.
19.35 Мясцовы час. Весткі — Масква.
19.55 Усе зоркі тэатра імя Вахтангава ў кабілінным капаніку.
22.15 «Шызэфарыя». Маст. фільм.

НТБ
5.00 Сёння раніцай.
6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
5.20, 7.15 У запас.
7.30, 12.40 «Афа».
5.40, 7.25 Нашы любімыя жыццёвыя.
5.45, 6.45, 7.45 Пціц хвіліна з Навынавым.

шоу з Кларай Ноўікавай і Алёнай Яўлеўвай.
13.00 Весткі.
13.30 Прэм'ера. «Крылы каханне». 13.45 «Дзікі анёл».
14.25 «Дзікі анёл».
15.20 Прэм'ера. «Простыя ішчынны». 16.00 Весткі.
16.30 Планаэта КВЗ.
17.00 Прэс-клуб.
18.00 «Маскоўскія вокны». 19.00 Весткі.
19.35 Мясцовы час. Весткі — Масква.
19.55 Усе зоркі тэатра імя Вахтангава ў кабілінным капаніку.
22.15 «Шызэфарыя». Маст. фільм.

НТБ
5.00 Сёння раніцай.
6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
5.20, 7.15 У запас.
7.30, 12.40 «Афа».
5.40, 7.25 Нашы любімыя жыццёвыя.
5.45, 6.45, 7.45 Пціц хвіліна з Навынавым.

7.00 Тата, мама, я — спартыўная сям'я. 7.45 «Пілузнік».
11.15 «Пілузнік».
12.00 «Пілузнік».
13.30 Дзісны клуб: «Чорны плашч».
14.10 «Распелаванне». Маст. фільм. 15.35 «Браўна».
15.40 «Жыць трэба лёгка». Канцэрт Яфіма Шырыяна.
17.00 Вачэрнія навіны.
17.15 Прэс-клуб Яфіма Шырыяна. 17.50 «Хто хоча стаць мільянерам?».
18.50 Прэм'ера. «Апошні герой». 20.00 Час.
20.25 «Свет жыцця». «Сем дзён, сем нацэй». 22.35 Песня года. Восень. 0.10 Калекцыя першага канала. «Сусветы».

РАСІЯ
5.40 Дыялогі пра рыбалку.
6.05 Маст. фільм «Странныя свет».

17.00 Вачэрнія навіны.
17.25 Георгій Вішын у камедыі «Анжур».
19.10 Баявік «Мірасторы».
21.30 Часы. 22.50 «Сакратныя мастэрыялы» («Хі-Біс»).

РАСІЯ
5.55 Камедыя «Шчаслівыя людзкіны». 7.20 Прагноза надвор'я. 7.25 «Тэлепаўні». 7.50 Рукава з-то. 8.40 Усерасійскі латарэя: «Бінга шоу».
9.20 Добрай раніцы, краіна. 10.00 Сам сабе рэжысёр.
10.30 «Санта-Барбара». Дайдэст.
10.55 «Браўна».
11.30 «Санта-Барбара».
11.35 Федэрацыя.
12.10 Парламенцкая гадзіна. 13.00 Весткі.
13.20 Дыялогі пра жыццё.
14.25 Вакос свету.
15.30 «Том і Джэры».

5.45, 6.45, 7.45 Пціц хвіліна з Навынавым.
5.50, 6.50 Вялікі грошы.
6.20 Крымінал.<